

ДУРРАЯТ

9 - 15 февраль
2000 йил

6 (159) - сон

МУСТАҚИМ ГАЗЕТА

Чоршанба кунлари чиқади

1996 йил декабрдан чоп этила бошлаган

ДОЛЗАРБ МАВЗУ

ТАШАББУС: ИНТИПУВЧАНЛИК, ИЗЛАНУВЧАНЛИК, ЯРАТУВЧАНЛИК ДЕМАКДИР

Ташаббускорлик — тараққиёт гарови!

Президентимизнинг иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг биринчи сессиясида сўзлаган "Озод ва обод ватан, эркин фаровон ҳаёт — пировард мақсадимиз" номли маърузаларида илгари сурилган ташаббускорлик номи маърузаларида илгари сурилган ташаббускорлик номи маънавий қадриятларимизнинг янги бир қиррасини ҳаётга татбиқ этишга даъват бўлди. Зеро, ташаббус инсонни эзгу ишларга чорловчи маънавий-руҳий ҳиссиётдир. Бу эзгу тушунча кишиларни моддий-маънавий бунёдкорликка чақиради. Худди ана шу сифат инсон моҳиятининг бош омилларидан саналади.

Наим ФАЙЗУЛЛАЕВ,
педагогика фанлари
доктори,
профессор

Оллоҳ инсонни билим, ахлоқ ва фаолият бобида масъул қилиб яратган. Бу ҳақда Қуръони Карим ал-Исро сурасининг 36-оятда шундай дейилган: "Эй инсон, ўзинг анқ билмаган нарсга эргашма! Чунки кулоқ, кўз, дил — буларнинг барчаси тўғрисида (хар бир инсон) масъул бўлур".

Масъуллик эса мустақиллик, эркинлик, фаоллик ва маънавий жавобгарликдир. Бу илоҳий ҳақиқат дунёвий-замонавий инсоншунослик фанлари: педагогика, психология, генетика, физиология, биология, микробиология ва бошқа фанлар нуқтаи назаридан ҳам исботланади.

Мустақиллик, эркинлик, бунёдкорлик эса инсоннинг ижодий, амалий, назарий ташаббусида намоён бўлади. Ташаббус иқтисодий-ижтимоий ривожланишнинг, инсонларнинг янги талабига мос келадиган моддий, маънавий маҳсулотлар яратишга қаратилган тақлиф, ғоя, фикр ёки амалий жараёндир.

Ташаббускорлик сифати инсонларнинг ички фаоллик омиллари: биринчидан, ҳар бир кишининг ўз қизиқиши, ўқув қобилиятига мос ҳаёт йўлини топиши орқали ўз қадрини рўёбга чиқариш ҳисси бўлса, иккинчидан, шахсий манфаатдорлик, шахсий мулкнинг нафақат моддий, балки маънавий қадриятларини ишга тушириш орқали ўзини ва давлат, жамиятни такомиллаштиришга ҳисса қўшишдан иборатдир.

Иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси биринчи сессиясида Президентимиз томонидан ташаббускорлик биринчи бор мамлакат иқтисодий-ижтимоий тараққиётининг ҳаракатлантурувчи кучи, фуқаролар фаровон ҳаётини таъминловчи маънавий қадрият сифатида илгари сурилди. Бу эътироф Президентимизнинг сессияда сўзлаган маърузасидаги тараққиёт йўналишларининг маънавий йўналишидан ҳам келиб чиқади. Чунки агар инсонларнинг ҳаёт маъносини очиб берувчи ташаббускорлик қадрияти ишга туширилса, моддий таъминот ҳам унинг ҳаёти фаровонлигини тўла таъминловмайди.

Киши қизиқиши, ўқуви, қобилияти, лаёқати билан ўзидаги яширин, ҳали тўла ишга тушмаган, катта ички маънавий-интеллектуал потенциални ишга туширса, эзгу ишлар асосида ўз ҳаётини яхшилаб, халқи, ватани фаровонлигини таъминлашга ҳисса қўша, бундан ортқ бахт борми дунёда?!

Президентимиз И.А.Каримов: "Давлатнинг куч-қудрати аввало демократик институтларнинг мустақил фаолият кўрсатиши учун шарт-шароит яратиш, фуқаролар ва жамиятнинг барча сийёси, ижтимоий салоҳиятини рўёбга чиқариш, тадбиркорлик ва иқтисодий ташаббускорлар эркинлиги учун зарур имкониятларни ташкил этиб бериш қобилияти билан ўлчанади", — деб ташаббускорликни давлат сийёсати даражасига кўтарди. Чунки инсонлар фикри, ижоди, фаолияти мажбуран битта идеологияга бўйсундирилган, иқтисодий-ижтимоий шароит, назария, амалиёт, маъмурий буйруқбозлик тизими асосида амалга оширилган. Афсуслар бўлсинки, ўтган 74 йиллик тўзум кишиларнинг оқоллигини таъминловчи ташаббускорликларни амалда оёқости қилганди. Уша даврга мос равишда "ташаббускорлик"нинг социалистик мусобақа номи сунъий шакллари ишлаб чиқилганди. Шахсий манфаатдорлик ҳиссининг йўқотилиши ва инсонларни иқдордан келадиган қўрсатмаларга бўйсундиришга қўнқиратиш натижасида уларнинг ташаббускорлик сифатлари сўниб, маъмурий буйруқларга кўр-қўрона бош эгиш одатига мослашишларига олиб келди.

Президент ўз сайловолди интервьюларида таъкидлаганидек, бутунги кунда айрим лидерларнинг саяё-ҳаракатлари бутун ижтимоий-иқтисодий соҳанинг ҳамма йўналишларидаги жараёнларни ҳаракатлантурувчи механизмларни ишга туширди. Бу ҳаракатлантурувчи механизмлар ўз-ўзидан ёки қўрсатмалар билан ишга тушавермайди, албатта. Бундай илгор технологик жараёнларни ишга тушириш учун ҳар бир ишчи, ходимда, ёшларда яширинган ташаббускорлик омилларини ишга туширувчи ташкилий шакл, илмий-амалий, моддий-маънавий усуллар ишга туширилса айна мудоа бўларди, назаримда.

Ташаббускорлик ишларидан шахсий, моддий ва маънавий манфаатдорлик йўлга қўйилган тараққиётнинг, фаровонликнинг ички ақл, онг, ижодий-амалий фаолликдан иборат манфаатдорлик механизмлари ишга тушади.

Бу табиий омиллар ишга тушган кишиларда доимо янгиликка интилиш, ўз малакасини мунтазам ошириб бориш ҳисси ортади.

Ташаббускорлик сифатлари кишиларда азалдан бор бўлиб, уларни рўёбга чиқариш, шакллантириш, ривожлантириш шарт-шароитлари болаларнинг ёшлигидан яратилса, рағбатлантирилса, айна мудоа бўлур эди.

Бу жараён аста-секинлик билан ижтимоий ҳаётни тўлалигича қамраб олиб, инсон фаолиятининг янги сифатларини ишга туширади. Шунда янги ғоя, маҳсулот, технология ва тақлифлар ишлаб чиқилади. Давлатимиз хорижа нафақат рақобатдош маҳсулот, балки янги технологиялар чиқарувчи давлатга айланади. Иншооллоҳ, бу жараён кўтаринки руҳ, ҳаётий завқ, моддий тўқинлик ва маънавий қаноат бағишлайди кишига.

ТАЛҚИН

САБР

"Нафсидан норози бўлган бир жоҳил билан дўстлашувинг нафсидан рози бўлмиш бир олим билан дўст бўлишдан кўп карра хайрлидир"

НАФСГА ҚАРШИ ТУРМОҚ

Сабр арчи кишига раж афзун айлар,
Охир киши фолини ҳумоюн айлар.
Сабринг нечаким кўнгилни маҳзун айлар,
Ҳам сабр сени зафарга макрун айлар.

Алишер Навоийнинг ушбу рубойиси улуг шоирнинг "Назмун жавоҳир" асаридан ўрин олган. Тўртликда сабр ва унинг хосияти ҳақида баҳс юритилган. Сабр - чидам, бардош, тоқат айлалаш демак. Тасавуфий тушунчада, сабр — инсоннинг яхши ва ёмон барча ҳолларни Оллоҳдан эканлигини англаш ва шунга рози бўлмоқ. Яхши ҳоллар учун шукр, ёмон ҳоллар учун шикоят қилмаслик сабрнинг шартларидан эрур.

Маълумотларга кўра, Оллоҳу таоло Қуръони каримнинг тўқсондан ортқ ерида сабрни зикр этган, бир қанча ахлоқий фазилат ва хусусиятларни сабрга боғлаган, маънавий рутбалар ва эзгуликларни сабрнинг самараси айлаган. Дарҳақиқат, Қуръони каримдаги сабрга доир ҳар бир оят шуларни тўла тасдиқлайди. Энг муҳими эса Сад сурасидаги "Албатта, Оллоҳ собирлар билан биргадир", деган илоҳий эътирофдир. Мана шунинг учун ҳам Шарқ мумтоз адабиётида, хусусан, тасавуф шеъриятида сабрга алоҳида аҳамият берилган. Зеро, "сабр шундай бир кучли нарсасудури, шаҳватни ифдатга, ғазабни шикоятга, шиддатни ҳилмга, манманликни тавозеъга, ёмонликни яхшиликка айлантирмакка қуввати етар" (Абдулла Авлоний).

Сабрнинг бундай узгартурувчанлик ва янгиловчанлик қудрати ва имкониятлари комил инсонлар томонидан ниҳоятда теран идрок этилган. Сабр тўғрисида гапириш бошқа, том маъноси ила собир бўлиш — бу бошқа. Сабр учун, энг аввало, ақл ва маърифат зарур. Ақл ва маърифатга асосланмаган сабр шунчаки чидаш ёки иродани синаш ва фикр-сизлик кўнжимасидан ўзга бир нарсга эмас. Шайх Абу Абдуллоҳ Ҳафиднинг таснифига кўра, сабр қилувчилар уч хилдир: 1. Мутасаббир, яъни зўрма-зўрақлик билан сабр этувчи, сабрда бесабрликка ён берувчи. 2. Собир — сабрли, сабрга содиқ киши. 3. Саббор — кўп сабрли. Алишер Навоий ҳам бошқа бир тўртликда сабр, яъни саббор ва собирни улуғлаб, ҳар кимки:

Чун бўлди сабур тенгри додига етар,
Собир киши оқибат муродига етар,

дейди. Ҳеч шубҳасизки, собирликда ҳам, сабурликда ҳам ўзига хос ранж, машаққат ва қийинчиликлар бор. Кўнгилни маҳзунлик, ожизлик рутубатларидан поклаб, зафарга эришмоқ учун собирлар ўз нарсани амалга оширганлар. Булар: нафс ва худларастликни енгиш. Қазога эриш. Ва яхшидир-ёмондир, оғирдир-енгилдир Оллоҳ раво қўрган ҳамма нарсани ишқ ила қабул айлаш. Алишер Навоий "Сабр арчи кишига ранж афзун айлар", деганида асосан нафсдан юзга келадиган ёки нафси аммоғарга тегишли ранж ва азийларни ётибдорла тўтган.

"Сабрнинг икки тўри борлигини билмоқ лозим, — дейди Абдулқарим Қўшайрий, — улардан бири — обидларнинг сабри, иккинчиси — ошқиларнинг сабри. Обидлар сабрининг энг гўзал қўриниши — сабрнинг шикоятдан бутунлай

фориг бўлиши. Ошқиларнинг энг гўзал сабри — изтиробдан холилиги". Навоий ҳам шикоятдан, ҳам изтиробдан фориг сабри ёллаган. Чунки шундай ҳолга етишган кишидан Тангри мадад ва марҳаматини дариг тутмайди. Фақат шундай кишигина мақсадга эришиб, ўзгаларга намуна бўла оладилар.

Сабр-тоқат инсонга хос фазилат. Бирок бу фазилат доимо бир-бирига зид ёки мухолиф қувватларнинг голиблигидан юзга келади. Қулфат ва мусибат асосидаги сабр, бу — ироданинг иродасизлиқдан устун келиши демак. Айрилик ва хижрондаги сабрда ишқнинг кучи ҳоқимдурки, ошқини забунли ва чорасизликдан муҳофаз қилур. Шу маънода илм ва маърифатга эмас, жаҳолат ва нодонликка,

адалот ва диёнатга эмас, зулм ва зўравонликка сабр айлаш энг кеңирилмас ожизлик ва гуноҳкорлик саналади.

Биз сабр деганда кўпинча йўқчилик, қийинчилик ва қулфатларга бардошли бўлишни англаймиз. Аслида сабрнинг мушқили бой-бадавлатлик, шодлик ва омад чоғларидаги сабр ҳисобланади. Бу ҳақида Имом Ғаззолий ёзади: "Ҳақиқий ҳунар, офит ва тўқчиликда сабр қилишни билишдир. Бунинг сабри, улардан шодланиб, кўнгил бермаслик. Ҳамма-ҳаммаси кишининг қўлида омонатлигини ва бир онда йўқ бўлишини билмақдир. Шунинг учун фоний дунёнинг ҳеч бир нарсасига кўнгил бермаслик лозим... Йўқчиликда сабр, бир жиҳатдан мажбурий эрур. Бирок бой-бадавлатликда сабр тамомил бир ирода ишидир..."

Чунки айнан бой-бадавлатлик ҳолатида нафс инсонни тез ва кўп йўлдан оздириб, ўзига таслим этади. Наҳмиддин Қубро ҳазратлари сабрни "нафснинг истакларидан бамисоли бир ўлак янглиг узоқ турмоқ" дея таърифлаб яна бундай дейдилар: "сабр... нафсга қарши бориб, унинг талаб ва истакларини бажармаслик, истамайдиганларини эса бажаришдир. Масалан, нафс ваҳдатни истамас, аксинча, қасрат ва турланишни талаб айлар. Шунинг учун аҳли ҳауо ҳавас вақиллари бир қиёфада юра олмаслар".

Ана энди Навоийнинг рубойисига кенгрок нигоҳ ташлаб асл моҳиятини белгилаш мумкин. Ҳўш, шоир шеърда сабрнинг фойда ва аҳамияти ҳақида сўзламастан, унинг ранж ва кўнгилга маҳзунлик етказишига нега эътиборни қаратган? Чунки унинг тасавурида сабрнинг тамали нафсга қарши турмоқ, нафсга қарши турмоқ учун эса нафсни таниш лозим. Нафси шум ўзини танитишдан чўчимайди. Зеро, унинг инсонни авраш, йўлдан оздириш, кўнгилни маҳзунликка қулғаш имконлари ҳаддан ортқ кенг. Уни ҳатто илм билан таслим айлаш гоҳо жуда қийин кечади. Шу учун Атоуллоҳ Искандарий "Нафсидан норози бўлган бир жоҳил билан дўстлашувинг нафсидан рози бўлмиш бир олим билан дўст бўлишдан кўп карра хайрлидир" — дейди. Хуллас, ахлоқий тушунча ва безавол фазилат улароқ Навоий сабрнинг назарий аҳамиятидан эмас, амалий натижасидан баҳс юритган. Шоир тасвирида сабр ақл ва ахлоқ ҳунарига эмас, нафс тасфисининг ҳосиласи бўлиш билан кўнгил ҳолидир. Демак, сабр зафарни алаоқибатда Кўнгул зафари ҳисобланади.

Алишер Навоийнинг "Насоимул муҳаббат" китобида шундай бир ривоят бор: нақл этилишича, Сирри Сақатий бир кун муридларига сабр ҳақида сўзлар экан, бир чаён келиб унга ниш санча бошлабди. Айтди: "Нечун уни ўлдирмайсиз?" Айтдики: "Уялдим, чун сабр хусусида сўзлаётган эдим". Қиссадан ҳисса шулким, сабрда сўз ва амал, ҳол ва ирода заррача бўлсин бир-бириндан ажралмаслиги ва йироқлашмаслиги зарурдир. Ана шунда собирлар пайғамбарларга ворислик макомига етишурлар. Ана шунда:

Ҳар кимки фалак зулму инодига етар,
Сабр айлаган охир эътиқодига етар.

САНА

ТИЛ ВА ТАФАККУР ТАЪРИФИДА

Яқинда, аникроғи 28 декабрь кун "Халқ сўзи" газетасида халқ эъзувчиси Иброҳим Раҳимнинг "Тилимиз ҳалқор тоғла айланмоқда" номли мақоласини ўқиб қолдим. Унда жаҳон тилшунослари томонидан буюк эъзуви-шоирларнинг сўз бойлигини аниқлаш бўйича ўтказилган тадқиқотга кўра, сўз бойлиги жиҳатдан Алишер Навоий биринчи ўринни эгаллагани эътироф этилган. Пушкин иккинчи ўринни олган, учинчи ўрин Шекспирга насиб этибди. Бу хабарни беҳиж келтирмадик. Қуйида шеърят султони Алишер Навоийнинг тил ва тафаккур ҳақидаги таълимоти устида гап боради.

Ҳақиқатан ҳам Алишер Навоий ўз замонининг тилшуноси бўлибгина қолмай, тил ва тафаккур ҳақида ўзига хос таълимот яратган мутафаккур ҳамдир.

Навоий ўз таълимотида одам фаолиятида, унинг олами билан жараёнда ақл, тафаккурнинг муҳим ролни камситмаган ҳолда тилга ва унинг бирлиги бўлган сўзга кўпроқ эътибор беради. Навоийнинг тил ва тафаккур ҳақидаги қарашлари мана шу жиҳати билан ўрмишдошлари қаршидан ажралиб туради. Навоийнинг тил ва тафаккур ҳақидаги қарашлари шоирнинг "Муҳокаматул лугатайн", "Ҳайратул аббор", "Садди Искандарий", "Вақфия" ва бошқа асарларида баён этилган. Навоий "Тил, бу — сўзловчи истагини эшитувчи га етказувчи восита" эканлигини, "Муомала чоғида одам сўзга муҳтож бўлиши"ни айтиб тилнинг пайдо бўлиши ҳамда унинг фақат одамга хослигини аниқлаган. Навоийнинг:

Инсонни сўз айлади
жудо ҳайвондин,
Билким гуҳари
шарифроқ йўқ ондин,
деган мисраларини ким ўқимаган дейсиз. Навоийнинг фикрича, тилнинг эгаси, мавж уриб турган сўз денгизидан гаввос бўлиб сўз жаҳоирларини терувчи ҳам шу инсоннинг ўзидир. Навоий ёзади: "Сўз борлик денгизидан чиққан бебаҳо гавҳардир".

Ким киши сўз баҳрида
гаввос эрур,
Ким гуҳари маъни
анга хос эрур.
"Сўз чамани ичра наво кўрғазай" деб ору қилган Навоий бу борада ўзи кутгандан ҳам юксакликка кўтарилди. Навоийнинг тил ва тафаккур ҳақидаги қарашлари шоирнинг "Муҳокаматул лугатайн", "Ҳайратул аббор", "Садди Искандарий", "Вақфия" ва бошқа асарларида баён этилган. Навоий "Тил, бу — сўзловчи истагини эшитувчи га етказувчи восита" эканлигини, "Муомала чоғида одам сўзга муҳтож бўлиши"ни айтиб тилнинг пайдо бўлиши ҳамда унинг фақат одамга хослигини аниқлаган. Навоийнинг:

маъносиз, маъно эса сўзсиз бўлиши мумкин эмаслигини айтиб, ўзининг "Садди Искандарий" дostonида ёзади: "Сўз ўз аҳамияти билан одам идрок қиладиган ҳамма нарсанинг ҳамма бурчагига ётиб борувчи, ўз шарафи билан сўз ичида гавҳари йўқ садаф сингари. Одам вужудида жоннинг жаҳоир тожи ҳам шу сўз, унинг ўликдек жисмини жонлантриб турган оби ҳаёт ҳам сўз" (Т.1978, 6-бет). Алишер Навоий сўз таърифини давом эттириб: "Ҳаёт суви (оби ҳаёт) ўликни тиризади, сўз ҳам шундай фазилатга эга. Сўз киши руҳини кўтариб, унга ҳол бағишлайди", — дейди. Менимча, Сўзнинг

қудрати ҳақида бошқа бирор шоир Навоийчалик фикр айта олмаган, десак муболага бўлмас.

Навоийнинг сўз билан маъно бирлиги ҳақидаги қарашларида унинг тил билан тафаккурнинг ўзаро боғлиқлиги масаласи намоён бўлади. Буюк шоиримизнинг:

Деди: ҳар неки қилмиш
одамизод,
Тафаккур бирла билмиш
одамизод,

деган мисраларини кўпчилик ёддан билади. Бу ажойиб мисраларда Навоийнинг одамнинг олам ва унинг ҳодисаларини билишида тил билан тафаккурнинг қанчалик аҳамияти борлиги тўғрисидаги фикри ўз ифодасини топган. Қурматли Президентимиз:

Бир сўз билан айтганда, Навоий тил ва тафаккур ҳақида ўша давр учун илгор илмий фикрларни айтган. Бу фикрлар ордан беш асрдан зиёд вақт ўтган бўлишига қарамай, ҳамон ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ.

Солик ОБЛОҚУЛОВ,
фалсафа фанлари
номзоди, доцент

Келгуси сонларда:
Юсуф Жўраев:
Қоғозда қолган ҳукм

Турсунали Ақбаров:
"Мақола ёзмасангиз, протестни қайтвомангиз"

(Амнистия туфайли суд залидан озод этилганларга нисбатан "енгли жазо берилди" дея протест келтирган прокурор "ўз одами" орқали муҳбирни муросага чақирмоқда...)

Ичкарига эшитилмаяпти...

ИҶҒ-ЭИ Сўнги умид... спортлоттодан!

БИР БОР ЭКАН,

ШАХСИЙ КАСКАДЁР КЕРАК!

Булғор ҳажвчиси Любомир Яновга ухшатма

Бадий фильмда каскадёрлар қандай жасорату каромат кўрсатишларини яхши биласиз: олтинчи қаватдан эсон-омон сакрайдиган ҳам, аланга ичидан бутун чиқадиган ҳам, асов отдан йиқилладиган ҳам каскадёр. Олқишни эса актёр олади!..

Э, хуллас, менинг ўзимга ҳам каскадёр зарур бўлиб қолди дегн! Эрталаб кўзимни очмасимдан хотин гише-ишасини бошлайди: "Пешингача чўзилиб ётавермай, пул топсангиз-чи! Бугун қуруқ қайтманг — гўшт, сарийё, қанд кўтариб келмасангиз, эшиқдан кирмайсиз!.."

Хой, барака топгур, маош олишга беш кун бор, десам, қайқда, кулоқ солмайди. Хунобим чиқиб... Хуллас, шундай пайтларда битта каскадёр ёнимда бўлса-ю, хотиннинг дағдағасига тоқат қилиб турса...

Ишга бораман, мингта галва!
Ҳали уни-ҳали буни зиммамга ағда-

ришаверади. Э, менга қаранглар, менинг вазирам нима ўзи? Вазирам юзасидан буоринглар — баҳармасам — мен гуноҳдор!

Йўқ, ишляясанми, жарак-жарак маош олясанми, чидайсан!

Жарак-жарак маошга эса беш кун бор. Хўжайиндан қарз кўтарсамми-кан? Исмоилга шу ниятими айтсам, қулди. "Хўжайин сигаретга пул тополмай юрибди-ю!" деди. Али Турсунга кирдим. Гапни узоқдан бошладим. Азбаройи терлаб кетдим. Қани, битта шахсий каскадёрим бўлса-ю, шу хизматни унга юкла-сам!..

Хуллас, Али Турсун зийрак йиги-да, дарров сездн: "Ака, ўзи вақтимиз зик, намунча гапни ўзгандан бош-ламасангиз! Қанча керак ўзи? Бир хонали квартира оламан деб, емай-чмай... мана, олинг".

Коним миямга урди-ю, начора!

Пулни олдим. Ташқарига чиқиб, са-надим.

Минг сўм! Беш кундан кейин беш минг оламан-у!..

Хуллас, бозорга жўнадим. Хай-хай, бировдан омонатга ундирган чиртинг-пиртинг пул билан бозорга қадам бос-манг!.. Хар бир растага яқинлашиб учун камиди битта каскадёр керак! Нарх-навоми эшитишга, савдолашадн, сўқишадн, ўрни келса, муштлашадн, пировардида мажбур бўлиб харид қилади. Бунга мен эмас, одам камиди каскадёр бўлиши керак!..

Хуллас, хотин эрталаб кулоғимга "қуйган" рўйхатни учма-уч ва чала-ярим адо этиб, саккизинчи қаватга кўтариламан. Эшикни очармикан? Очса, ёруғ юз билан саломлашарми-кан? Ёки, қовоғини ую...

Хуллас, хар кунн ёнимда юрадиган битта каскадёр керак бўляпти-да...

Ҳабибулло АБДУЛМАЖИД

КОТИБИЯТГА ОФАРИН!

Бозорбой Муфталлиев каттақон жойда котиб лавозимда ишларди. Яқинда уни ишдан олишди. Ҳаммаси сийлиқ кечди. Яъни, ўз арзасига биноан... бошқа ишга ўтганилигига муносабати билан... Адаббта, Бозорбой Муфталлиев ишсиз қолмади. Узининг аввалги ишга яқинроқ, бошқа бир "тириб" ишлайдиган жой топиб беришди. Бундан Бозорбой хурсанд бўлиб кетди (Аниқ-роғи ўзини зўрлаб хурсанд қилди). Газетанинг маъсۇл котибилиги ҳам "рабочий класс" эмас-ла. Сал кичикроқ бўлса ҳам амал курсини. Бировга буйруқ беришга ҳаққи бор. Ундан кейин, ҳали-гайда, "чап йўл"ларга ҳам бурилиб турса бўлади.

Бозорбой Муфталлиевнинг юриш-туриши, лавозими, кабинетн ўзгарди-ю, лекин унинг одам-лар билан муомаласи аввал қандай бўлса, худди шундайлигича қолаверди. Яъни, мабодо ўтирган хонасида бирорта одам эшикдан кириб келиб ўзи томонидан ўйлаб топилган маъсус "пароль"ни айтмаса, сўрашни у ёқда турсин, ким келди деб қараб ҳам қўймасди. Бундан ташқари "пароль" айтилса-ю, келувчининг қўли бўш бўлса, думалоқ кўзойнағи ортидан нафратовуз қараб қўяди-да, яна ишини давом эттираверди. Афтидан, ташқаридан келганларнинг "ташриф"лари уни қониқтирмади, шекилли, тахирингта ишловчи-ларга ҳам "услуби"ни қўллай бошлади. Айтай-лик, бирор мухбир мақола ёзиб келиб "Қуруқ-дан-қуруқ" унга берадиган бўлса, шу мақола ё мақетга сигмай қолади ёки ярни тушиб қолади. Бироқ Бозорбой Муфталлиевнинг "ижоди" узоққа бормади. Кунлардан бир кун Алишер ис-мни мухбир йигит дуня кабинетига кирди-ю, "Котибиятга офарин!" дея унинг паролини ай-тиб юборди. Анчадан буюн иши юришмай турган маъсۇл котибининг паролни эшитиши билан кўзла-ри қақнаб кетиб, ўрнидан туриб кетганини ўзи билмай қолди. Алишернинг қўлидаги сеткага кўзи тушганда-ку, юраги ҳапқириб кетди.

— Бозорбой ака, - деди ийманиб Алишер, - мана шунга сизга атаганим.

— Шунча денг, оббо сиз-э, бу дейман, ўзин-гиз ёш бўлсангиз ҳам жуда ақллисиз-да, - деб қўлига сеткани олди-да, энди сталининг тағига қўяётганда ҳамки, эшикдан: "Котибиятга офарин!" дея қўлида сетка билан бош муҳаррир ки-риб келди...

Муртазо ТУРСУНОВ

ТҶИДА ТОВОҚ КҶЙ?

Эй ота-Ватаним, қўлимда созим, Мустақил шаънингга бағишладим куй Бир умр эурсан дилда зъозим, Шойрлар учун ҳам шеърга товоқ куй!

Полон олиштирар боболар расми, Кўчор уруштирар, зўр зўрга тараф. Она фарзанд кўрса қўйганда исмин, Кўпқари берарди кучиб шон-шараф.

Етмиш йил етмиш кун дегандай ўтди, Ниятинг пок экан, нугга соғрилинг Интифок занжири тарқалиб кетди, Она тупроғингда қайта тугилдинг.

Қўшиқ танловида оламда якка, Дил очиб зот айтдинг, жоре сайладинг. — Кўдалам! — деганда бир куч кўмакка — Айлаиб белимини маҳкам бойлади.

Фидойи ўлгинман изингни ўпган, Оёғинг гардлари кўзга тўтиб. Ер беллаб боғингга меҳримни тўккан, Деҳқонман, куч берди тугилган го.

Мустақил байроғинг ушладим баланд, Эркин қулишнгдан, Эй Республика! Дилгинман сен учун зотлар айтиб банд, Шеърхонлар учун ҳам товоқ куй бу дам!

Ҳайитмурод ТЕМИРОВ

Алломишдан мерос бўлиб қайтдинг бизга, Ўтда куймай, сувда чўкмай, Омон қолдинг бахтимизга. Ҳамиша сен яша, тилим,

Боқий яша, куйма, ёнма, Фаҳрим менинг, она тилим!

Нодира БАҲРОМОВА, Тошкент шаҳридаги 201-мактабнинг 7-синф ўқувчиси

АЁЛ

Ҳайрат кўзгусида — аёл тимсоли, Нисбат топиш душвор, минг сурманг хаёл, Мудом пичирлайман, етмай аъмомлим: Нега киёс этай, ох, сени, аёл?

Нега бийрон тилим бу замон лолдир, Зукко шойрлар ҳам лол қолур нега? ...Асли бор гўзаллик, шаксиз аёлдир, Гўзаллик ўшайди фақат аёлга! Алишер МУҲАММАДЖОНОВ, ўқувчи (Қўқон)

ИССИҚ КИЙИМ

— Нима дейсан, жонгинам, кишли-гимни ҳам олсаммикан?
— Олиш керак бўлса, олақол!
— Олақол эмиш. Сенга қолса, ба-рибир-а? Жанубга кетяпмиз, ахир!
Агар уни киядиган бўлсам қоврилиб ўламан-ку!

— Унда олмай қўяқол.
— Хо-о, гапини қаранг бунинг! Кун-дузлари иссиқ бўлгани билан, кечаси совуқ-ку! Иссиқ кийим олмасам ша-моллашим турган гап... Ҳатто ўлиб қолиш ҳам ҳеч гап эмас.

— Ундай бўлса олюволақол...
— Мунча тутуриқсиз бўлмасанг! "Ол, олма", Ҳе-е, садқақ хотин кет! Сенга фарқи йўқ экан-да?! Қоврилиб кетамани, музлаб ўламанми. Жал-лод!

— Қизишма, гулим! Мен фақат ўзинга маъқулини қил демокчиман, холос...
— Вой худойим-ей! Одам ҳам шун-чалик эзма бўладими-а! Хотини кий-имини олсинми-олмасинми, дадил ай-толмади-я. Эркакмисан ўзи?!

— Э, менга деса жизганак бўлиб кет-манми! Олвол, унинг ўчгур, олвол! — Ҳам, билсанми азизим, гапинг-да жон бор. Ортикча юкни қўпайти-риб нима қилдим? Майли, қолса қола-қолсин.

ҲУСНИДДИН таржамаси

Эримаганни тузлаш керак

"МИРЗО" ҚҮЛГА ТУШДИ

Прокурор Палончиевнинг туялган кунидги базмга "Мирзо" теат-рини таклиф этишган эди. Афсуски, "Вақтимиз йўқ", деган жавобни олишди. Аммо байрамни "Мирзо"сиз ўтказишмади. Уни таклиф қилиб эмас, балки...

Палончиевнинг шошилинч топшириғи билан милиция ходим-лари бутун армия бўлиб, "Мирзо" театрини репетиция жараёнида ўраб олганди. Ҳамма қўлга тушган-у, лекин шунда ҳам бири қочиб қолибди. Яна ким, денг? Манамен деган миттигина. Валижон қочиб кутула олмаган, Шукрулло қочибди. Ишонмайсизми? Ҳа, бу гапга Палончиевнинг ўзи ҳам ишонмаган эди. Кейинчалик, бош қашиб, анча уринишлардан сўнг аниқланишича, Шукрулло ўша кунн эр-қакча либосда милиция орасидан бемалол, хотиржам ўтиб олган экан.

"СИНЧАЛАКЛАР"

"Синч, синч, синчалак". Шойр ушбу сўзларни ёза туриб озгина англишди. Аслида "Синч, синч, синчалаклар" бўлиши керак эди, чунки Илхом Фармонов атрофида парвоза бўлиб юрган "синча-лаклар" сони бизга маълум эмас. Ҳатто, Илхом Фармоновнинг ўзи ҳам санаб улгургани йўқ. "Нима учун Илхом Фармонов уйланмайт-ти?" — деган саволингизнинг жавоби ҳам шунда. Шунча "синчалак-лар" орасидан бирини таллашинг ўзи бўладими? Боеқиш, танлаб улгургунча сочларига оқ тушиб, сўққабаш ўтмаса бўлгани.

"ЛАЗЗАТ"ЛИ СЎЗЛАР

Бир кунн донишманддан сўрашди:
— Эй донишманд, ҳафтанинг энг лаззатли кунн қайси?
— Эй Оллоҳнинг ожиз бандалари, ҳафтанинг энг лаззатли кунн, бу — чоршанба-ку. — деб жавоб қилибди донишманд. Шунда ун-дан яна сўрашди:
— Эй донишманд, Ўзбекистон телевидениесининг энг лаззатли каналн қайси?
— Бу — "Ешлар" телеканали.
— Энг лаззатли кўрсатуви-чи? — деб сўраганида:
— "Лаззат" кўрсатуви, — деб жавоб қилибди донишманд.

"ХҶШ — ИККИ ҚҶЛИНГ БҶШ"

Бир кунн Абдураимдан қўниси сўрабди:
— Нима бўлди, Абдураим ака? Хар чоршанба икки қўлиз тўла сумка билан уйга қайтардинг, шу кунларда сўппайиб, қуруқ келяп-сиз.
— Хар чоршанба "Лаззат"да икки кишилашиб бир қозон овқат қилар-дик. Қолганини секин икки сумка қилиб уйга кетардим. Энди, билас-сан, гуруҳларни таклиф қилсам, беш-олти кишилашиб келишадн ёки бир кишини таклиф қилсам, қарин-дош-уруғлари билан келади, тайёр таомдан уйга озгина бўса-ям олиб кетий десам, бир қозон овқатдан бир қошиғам қомийди.

Анора АЛИШЕР қизн

НАФАС ОЛИШНИ БИЛАСИЗМИ?

Азиз газетхон! Бу саволга дуч келганмисиз-йўқми, ҳозир ҳеч кимнинг бу ҳақда уйлашга вақти йўқ. Аслида эса бу жуда муҳим ва қизиқдир. Бу масалада икки-уч китобни арақлаб кўрдим. Натияжада...

Тинч ҳолатда одам бир дақиқада ўрта ҳисобда 16-18 марта нафас олиб, нафас чиқаради, бунда у хар сафар ярим литрга яқин ҳаво ютади. Агар чўқурроқ нафас олиш давом эттирилверса, ўпкага бундан уч ҳисса кўпроқ ҳаво ютиш мумкин экан.

Нафас олиш ва чиқариш — беихтиёр содир бўладиган жараён, лекин уни батамом бошқарса бўлади. Буни инкор этувчи ҳолатлар ҳам йўқ эмас, масалан: юрак уриши, тана ҳарорати, қон босими фаолиятини бошқариб бўлмайди. Шунинг учун ҳам олимлар нафас ҳақида гап кетганда, бу танамиз ичидаги яширин ҳаётнинг ўзига хос бир қалити ва у бизнинг руҳий ҳолатимиз билан бевосита боғлиқ деб ҳисоб-лашади. Бундан шу келиб чиқадикн, биз ўз нафасимизни бошқаришни ўрганиб олганимиздан кейин, биз ҳатто қалби-мизга, шахсий ҳис-туйғуларимизга ҳам таъсир кўрсатиш имкониятига эга бўламиз.

Чарчасангиз, яхшилаб нафас олинг! Хўш, чарчаганда нафас мусуқлари зўриқиб ишлагига тўғри келса, бу қанчақа одам олиш бўлди? — деб сўрашингиз мумкин. Бундай вазият чиндан ҳам мантиққа зиддек туюлади, у нимаси биландир тоғда дам олишни эслатади, чунки у ерда ҳам кўпроқ ҳаракат қилиб, кўпроқ нафас олишга мажбур бўламиз. Бирок, ўпқада кислород алмашинади. Ахир у фақат мусуқлар учунгина эмас, балки ишлаб турган миани озиклантириш учун ҳамма-дан ҳам кўра кўпроқ зарур. Нерв ҳужайралари кислородни мусуқ тоаларига қараганда кўпроқ истеъмол қилади. Шунинг учун кислород етишмаган вақтларда биринчи бўлиб айна шу нерв ҳужайралари ҳалок бўлади.

Менимча, баъзи бир "нафас қийинчилик", ҳатто узоқ умр кўриш учун ҳам фойдалидир. Агар шундай бўлмаса, нима сабабдан баланд тоғлар бағрида (ҳаво табиий равишда сийрақлашган шароитда) яшаган кишилар орасида узоқ умр кўрганлар кўп учрашини (Кавказ, Ҳимолай, Перудуга Анд тоғларида) тушунтириб бериш қийин бўлади... Айтганча, замонамиз тиббиёти "оғиздан эмас, бурундан нафас олиш"ни маслаҳат беради. Демак, нафас олиш ҳақида сўз юритдик, холос. Қандай ҳаводан нафас олаётганимиз ҳақида алоҳида ёзамиз.

Шаҳноза МАТНАЗАРОВА, ЎзДЖТУ халқро журналистика факультети тоғлибас

ҚҶРҚҶВ

Бир пайтлар хўжалигимизга раис бўлган Уроқ бобо ўша давр-даги бошлиқлар сингари оёғига ҳамиша этик, галифеё шим, эгнига Сталинникига ўхшаш кител ва бошига Сталинникига ўхшаш шапка кийиб юрар экан. Семиз, йи-рилик гавдаси бу тахлит кийимлар билан янада салобатли кўринар-кан. Унинг айтгани-айтган, дегани-деган экан. Айтайлик, мих зарур бўлиб қолди. Уроқ бобо ка-бинетдан туриб омборга телефон қиларкан. У пайтларда хўжалик омборида ҳамма нарса бўлган-да. — Болтабой, — деркан омбор мудирига раис.
— Лаббай, раис бобо, — жавоб бераркан мудир.
— Омборда, — Уроқ бобо худ-ди омбор мудирининг қаршисида тургандек бармоғи билан курсат-тиб, — мана, шунчалик мих бор-ми, — деркан.
— Бор, бор, раис бобо, — дер-кан омборчи.
— Уйда усталар ишляапти, шун-чалик михдан керак деди, элтиб бер, — буюраркан раис.
— Хўп бўлади!
Мудир дарҳол омбордаги хар хил ўлчамли михлардан намуна олиб, раиснинг уйига равона

бўлар экан. Устага қанақаси зарур-лигини кўрсатиб билгач, қайтиб келиб омбордан керагича элтиб бераркан.
— Болтабой, — деркан яна теле-фонда раис.
— Лаббай, раис бобо!
— Омборда Кўсалардаги Мутал-бойга бўладиган этик борми?!
Гарчи омборчи раис айтётган Муталбойни танимаса, оёғига не-чанчи ўлчамли этик бўлишини бил-маса ҳам:
— Бор, бор, раис бобо, — дер-кан ўйлаб ҳам ўтирмай.
— Бор бўлса, дарҳол шунга эл-тиб бер, — буюраркан раис.
— Хўп, бўлади.
Омборчининг бундан кейинги ҳаракати маълум. У турли катта-ликдаги этиклардан олиб, раис ай-тган Муталбойни ахтариб Кўсалар қишлоғига жўнаркан. Бечора юрак ютиб раисдан ҳеч қачон бирор гап суролмас, ҳатто йўқ нарсани ҳам "йўқ" дея олмас экан. Болтабой фақат бир нарсадан, раис ишдан олишидан кўрқар экан.
Бунақанги кўрок болтабойлар ҳозир ҳам бисёр. А, лаббай, тўғри дейсизми?..

Жаҳонгир ИСМОИЛОВ

А.Ҳақимов чизган сурат

БОШҚОТИРМА
Тел: 133-69-45 Тузувчи: Нилуфар МИРХОЖИЕВА

КРОССМАРАФОН
ВУЛОН № 6

Юқорида соат шакллари ва уларга тегишли иш-ҳаракатлар берилган. Пастда эса бешта сон бор. Ана шу сонларнинг хар бири таладаги шакл-ларнинг бирортасига мантиқан боғланган. Сиз хар бир шаклнинг манти-қан тўғри сонини топинг ва уларни боғлаб турган мантиқнинг нима эканли-гини изоҳланг.

60 150 90 30 45

Самарқанд шаҳридаги Автомобил эҳтиёт қисмлари бозори қошида барча шарт-шароитларга эга бўлган АВТОМОБИЛЛАР БОЗОРИ ОЧИЛДИ

У ҲАФТАНИНГ ШАНБА КУНЛАРИ ЭРТАДАН КЕЧГАЧА ФАОЛИЯТ КўРСАТАДИ

ЯНА БИР ҚУЛАЙЛИК — НОТАРИАЛ ИГОРА ҲАМ ШУ ЕРНИНГ ЎЗИДА!

МўЛЖАА: Амир Темур кўчасида Автомобил эҳтиёт қисмлари бозори ёнида

Тел: (3662) 21-45-01, 21-45-08

Н.Ҳоқиев Номидаги оғиқ тўрдаги ҳиссадорлик жамъияти

ЭЪЛОН

Утеранный ат-тестат о среднем образoвании О"Р-В №027676 выданный в 1998 г. школой №89 Яккасарайского района г.Ташкента на имя Рожков Юлии Геннадьевне считается НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ.

Тошкент шаҳар А.Икромов тумани йўловчи та-шиш "Зийрак ав-томобилчи" МЧЖ томонидан Комо-лов Қаҳрамон Ко-биловчи номига берилган АТ 0184042 сонли лицензия йўқол-ганлиги сабабли бекор қилинади.

Тошкент шаҳар Юнусов туман ҳокимияти томо-нидан Мамадали-ева Мухаррам Хайдаровна номига берилган 1009504-сонли хусусий тадбир-кор патенти йў-қолганлиги са-бабли бекор қи-линади.

БИР ЙҶҚ ЭКАН...